

**«Η Διεθνής και η Ελληνική Οικονομία
μετά την Τρομοκρατική Επίθεση»
του κ. Γκίκα Α. Χαρδούβελη,
Καθηγητή Χρηματοοικονομικής Πανεπιστημίου Πειραιώς,
Διευθυντή του Οικονομικού Γραφείου του Πρωθυπουργού**

Η τρομοκρατική επίθεση στις 11 Σεπτεμβρίου επέσπευσε τη διαγραφόμενη κάμψη στη διεθνή οικονομική δραστηριότητα. Από ρυθμούς παγκόσμιας ανάπτυξης 4%, αναμένουμε ρυθμούς της τάξης του 1%. Είναι μια κάμψη που επηρεάζει τη συντριπτική πλειοψηφία των χωρών της υφηλίου: ΗΠΑ, Ευρώπη, Ιαπωνία, υπόλοιπη Ασία, Λατινική Αμερική. Σύμφωνα με διεθνείς αναλυτές, δακτυλοδεικτούμενες εξαιρέσεις είναι μόνο η Ελλάδα, η Τσεχία, η Σλοβακία, η Κίνα ή ο Ισημερινός.

Οι αιτίες της κάμψης είναι πολλές: (1) Η αύξηση των τιμών του πετρελαίου μετά το 1999, (2) η μετέπειτα σφιχτή νομισματική πολιτική του 1999-2000, (3) η κάμψη στις επενδύσεις παγκοσμίως και ιδιαίτερα στο τεχνολογικό τομέα, και (4) η πτώση των διεθνών χρηματιστηρίων από το 2000. Η πτώση της ζήτησης είχε ως αποτέλεσμα την πτώση της παραγωγής και τη συμπίεση των κερδών των επιχειρήσεων.

Σήμερα περιμένουμε ένα δεύτερο κύμα αρνητικών εξελίξεων με πηγή την αναμενόμενη μείωση στην κατανάλωση, που μέχρι πρότινος αποτελούσε σταθεροποιητικό παράγοντα. Οι επιχειρήσεις, προβλέποντας ότι η στασιμότητα δεν θα είναι προσωρινή, προχωρούν σε μαζικές απολύσεις εργαζομένων, που επιταχύνθηκαν μετά το τρομοκρατικό κτύπημα (αεροπορικές εταιρείες, αλλά και ασφαλιστικές εταιρείες, επενδυτικές τράπεζες), γεγονός που δημιουργεί ανησυχία και κρίση εμπιστοσύνης στον πληθυσμό, μια κρίση που ήδη είχε ξεκινήσει από την πτώση των χρηματιστηρίων. Στις ΗΠΑ, για παράδειγμα το 49% των διαθέσιμων των νοικοκυριών είναι επενδυμένα στο χρηματιστήριο και έτσι η πτώση τα τελευταία 2 χρόνια είχε συγκριτικά πολύ μεγαλύτερη αρνητική επίπτωση απ' ό,τι στην Ελλάδα.

Η ανάκαμψη θα εξαρτηθεί και από το μέγεθος της αντίδρασης των νομισματικών και δημοσιονομικών αρχών, που όπως φαίνεται, μετά το τρομοκρατικό κτύπημα, είναι αρκετά δυναμική, ιδίως στις ΗΠΑ. Σήμερα, όλοι περιμένουμε την ανάκαμψη 6 μήνες αργότερα, στο δεύτερο ήμισυ του 2002. Συγχρόνως, περιμένουμε τις ΗΠΑ να υποστούν μεγαλύτερη ύφεση από την Ευρώπη, αλλά και να ανακάμψουν με γρηγορότερο ρυθμό. Είναι δύσκολο να ανακάμψει η Ιαπωνία, που βαρύνεται με μακροχρόνια προβλήματα.

Φαίνεται ότι θα έχουμε και στην Ελλάδα μια ελαφρά κάμψη, αλλά μόνο σε σχέση με τις αρχικές προσδοκίες. Αντί για ρυθμούς ανάπτυξης κοντά στο 5%, είναι λογικό να περιμένουμε ρυθμούς της τάξης του 4% ή και πιθανόν ελαφρά

μικρότερους. Όμως, η περιβόητη στροφή σε Κεϋνσιανή πολιτική του προέδρου των ΗΠΑ δεν αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση, αφού στην Ελλάδα αυτή η πολιτική είναι ήδη μια πραγματικότητα εδώ και χρόνια, μόνο που δεν αφορά την κατανάλωση αλλά τις επενδύσεις. Οι επενδύσεις, που ήταν μια κύρια αιτία της διεθνούς κάμψης, είναι για μας δεδομένες και ανελαστικές, ένα τμήμα έρχεται από τις εισροές του Γ' ΚΠΣ, ένα άλλο τμήμα είναι οι δημόσιες και ιδιωτικές συγχρηματοδοτήσεις, και τέλος ένα άλλο τμήμα από τα ολυμπιακά έργα.

Όπως και στον υπόλοιπο κόσμο, η επίδραση της κάμψης δεν θα είναι ομοιόμορφη σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Το 7% της οικονομικής μας δραστηριότητας πηγάζει από τον τουρισμό, περισσότερο από κάθε άλλη χώρα της Ευρωζώνης. Ο τουρισμός αναμένεται να επηρεαστεί αρνητικά το 2002 και πρέπει να τον προσέξουμε ιδιαίτερα.

Αυτό που έχει σημασία για μας είναι να συνεχίσουμε την πολιτική μείωσης του δημόσιου χρέους, επίσπευσης των διαρθρωτικών αλλαγών, ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και αύξησης της παραγωγικότητας. Μόνο έτσι θα βελτιώσουμε το βιοτικό μας επίπεδο και την κοινωνική συνοχή. Η σημερινή παγκόσμια κρίση δείχνει τις αντοχές της ελληνικής οικονομίας, που δεν πρέπει να σπαταλήσουμε παρεκκλίνοντας από τους στόχους μας. Αυτό που απαιτείται είναι ίσως μεγαλύτερη ευλυγισία στην πολιτική μας, αλλά η ευλυγισία έρχεται με εντονότερη προσπάθεια και μεγαλύτερη ικανότητα αποτελεσματικής επένδυσης των πόρων που εισρέουν στη χώρα μας.

Τέλος, το τρομοκρατικό κύττημα και η παγκόσμια κάμψη έχουν θετική επίδραση στον πληθωρισμό. Είδαμε ήδη τις τιμές του πετρελαίου να πέφτουν στα \$22/ βαρέλι λόγω μειωμένης παγκόσμιας ζήτησης. Η πτωτική πορεία στον πληθωρισμό συνήθως σημαίνει όχι μόνο πτώση, αλλά και σύγκλιση του πληθωρισμού των επιμέρους χωρών. Θα είναι πολύ πιο εύκολο για μας τώρα να μειώσουμε τον πληθωρισμό στον ευρωπαϊκό μέσο όρο και έτσι να άρουμε ένα εμπόδιο στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων μέσα στην ευρωζώνη.